

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasiło avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v očno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovarisa
v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarish izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Vse leto velja . . . 10— K
pol leta 5—
četrt leta 2-50
posamezne številke po 20 h.

Za oznanila je plačati od enostolne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h
„ „ „ dvakrat . . . 12 „
„ „ „ trikrat . . . 10 „
za nadaljna uvrščenja od petit-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštnine 15 K.

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Agitirajte, pridobivajte novih naročnikov za naše liste, ki so:

Učiteljski Tovarish - - -
- - - **Popotnik, Zvonček.**

Iznova pozivamo vsa okrajna učiteljska društva, naj store svojo dolžnost v polnem obsegu! Vsi na delo!

Drugi strel.

(Tragedija v Gaberniku pri Rogaški Slatini.)

Dne 3. januarja t. l. se je ustrelil v Matenji vasi na Notranjskem učitelj Vinko Brus. Dne 20. t. m. pa je počil drugi strel — padla je druga žrtev neznosnih razmer, ki ženejo slovensko učiteljstvo v nasilno smrt!

V Gaberniku pri Rogaški Slatini na Štajerskem se je v četrtek, dne 20. t. m., zjutraj ustrelil Cvetko Trafenik, provizorični učitelj v Žetalah. Star je bil komaj 23 let. Vzrok: slabe gnotne razmere.

Pričelo se je drugo dejanje žalostne iz resničnega življenja slovenskega učiteljstva. Tam ob vznožju širokega Boča, ravno na koncu mogočnih skalnatih skladov se je vršil v četrtek pred nastopom solnčne zarje kratek boj med krepkim življenjem mladeniča in med njegovo samozavestjo. Regulacija!... Odvetnik!... Regulacija morebiti!... Odvetnik!... Torej... Zadnji pozdrav s svinčnikom na kosček papirja. Na vzhodu se sveta. Noče novega dneva! Samokres! Petelinček zdrkne! Dim! Na prsok, levo, zevajoča rana. Srce vztrepeta, krčevito stisne, umiri. Končano je!... Na postelji leži nesrečnik. Solnce obsevi obraz! Oči zrejo nekako otožno proti stropu, niti sedaj mu ni zginila z obraza jeklena odločnost, krog ustn pa sameva rahel nasmehljaj, ki nam pravi: Kaj je meni to? Učitelj se nora privaditi vsemu!... Tako hočejo danes naše kulturne in socialne in politične razmere: ker ni kruha — bodi smrt plačilo!...

Po nerazsodnosti kmetov in preveliki ljubezni Slovencev do duhovniških sukenj vodijo sedaj usodo spodnje Štajerske nekateri gospodje, katerim je strankarstvo

vspe, narod, napredek, šola, učitelji, samostojnost so jim besede, ki sicer gladko tečejo, a so poganskega izvora. Le na ta način je mogoče umevati postopanje naših poslancev, zakaj če bi jim bila bodočnost naroda le nekoliko mar, bi popustili obstrukcijo... Sicer pa — kaj učitelji? Čim slabše bodo plačani, tem manj bodo delali, bolj neumni bodo otroci in bodoči volilci in „Herr, lass es Dummheit regnen!“

Pokojnikov brat je duhovnik pri mariborskem kapitulju!

Nikdar ne odobravamo takih in sličnih dejanj, vendar pa se nam nehoče vriva misel, da se je pokojnik ustrelil le, da obrne pozornost najširjih krogov na učiteljstvo in njega bodo ter pomore celoti do nove blaginje. Iz krvi naj vzraste novo življenje!...

Dragi! Uničil si svoje mlado življenje, otresel si se vseh zemeljskih spon, ko je priklopila sila do vrhunca, ko se je napolnila čaša tvojega trpljenja. Učiteljstvo obžaluje do dna srca tvoj čin, toguje za dobrim tovarišem in sobojevnikom, in če se tudi izpolni grožnja katoliškega duhovnika, da ti ne sme peti blagoslovljeni zvon mrtvaške pesmi, spremljaje te bodo k večjemu počitku solze zvestih tovarišev, v njih srečih bo raslo spoštovanje do stanovskega mučenca, rastlel pa tudi srd na one, ki so krivi tvoje smrti. Bog varuj, da bi rodila tvoja smrt nove potoke krvi, a rodi naj v tvojih tovariših novo moč, ki te bo maščevala. Slava Trafenikovu spominu! Maščujemo ga! Maščujemo ga z delom, ki nam edino prinese rešitev iz neznosnih razmer!

Tragedija v Štratoveh pri Zg. Radgoni.

In še ena žrtev! Dne 22. t. m. so potegnili v Štratoveh pri Zgornji Radgoni iz Mure truplo ljutomerskega učitelja, tovariša Janka Karbe, ki si je sam vzel življenje. Tovariša Karbo so že dlje časa pogrešali. Mariborski in graški listi so o tem mnogi pisali. Tudi „Slovenec“ je pisal z vidno slastjo, da je učitelj Karba izginil. Sedaj je poravnal sam svoj greh. Ta ni bil tako velikanski, kakor je bilo čitati v časopisih. Karba ni ponaredil podpisa na menici, ni falzificiral nobenega računa, ampak je porabil okrog 300 kron mladoletnikovega denarja, kakor poroča

„Slovenski Narod“ z dne 25. t. m. Vzrok tej poneverbi je bila znana učiteljska beda, ki pritiska na naš stan s tako grozno silo, da je vstrajanje v takih razmerah nemogoče in dostojna, človeka in kulturnega delavca vredna eksistenca izključena. Silno energijo mora imeti tisti, ki ga take razmere ne pritirajo do obupa. Brez duše in brez srca pa so tisti, ki niti z mezinem ne ganejo, da bi odpravili te v resnici moreče razmere! Tako je dvema učiteljskima beda in krivica potisnila samokres v roke, tretjega je pahnila v valove — to se je zgodilo tekom dveh mesecev!... Pri Karbi je bila kriva še bolezen — posledica bede, potisnila je posledica storjenega dejanja. Vse to je prihrumelo nanj s tako silo, da ni vedel nobenega izhoda, rešilna se mu je zdela samo pot v smrt!...

Kaj bo iz tega, ako pojde tako naprej?... Izpreleta nas groza, ako pomislimo, koliko je posameznikov, koliko je učiteljskih rodov, ki jih je kruta in neusmiljena realnost potisnila na kraj obupa, da gledajo z zaničevanjem in preziranjem na vse, da jim je tudi vseeno, naj pride karkoli!

Trpeti brez krivde! Trpeti zato, ker hoče tako brezvestna politična strast posameznikov, ki prikričujejo svoja krivična in nasilna dejanja s Kristovim imenom! Klerikalnemu falzifikatorju javnega računa se ne zgodi nič. Obkladajo ga z javnimi funkcijami in z deželnimi denarji, da je nemoralnost in izprijenost toliko večja — značajen, marljiv in splošno priljubljen mlad učitelj pa mora umoriti samega sebe, ker nima ob čem in s čim živeti! Grozno bo maščevanje, kadar pride čas, ki ga sami kličejo!

Bodi nesrečni tretji žrtvi blag spomin in sladak pokor v ljubi domači zemlji, ki ima za nas samo še grobove!

Boj za pravico.

Zaveza kot po svojih pravih poklicani branilca moralnih in materialnih koristi in pravic avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva priobčuje v naslednjem pritožbo, ki jo je vložil na c. kr. upravno sodišče na Dunaju tovariš Radoslav Knaflič, nad-

učitelj v Dobjem, ker je bil iz službenih ozirov tjakaj prestavljen iz Gorice (Štaj.).

Zaveza, ki je v tej zadevi storila v interesu preganjanega tovariša vse možne in dopustne korake, objavlja pritožbo iz dveh razlogov: 1. da bosta vse slovensko učiteljstvo in vsa javnost o dogodku učena in 2. da bo iz tega slovensko učiteljstvo črpalo pogum, kako se naj tudi vsakdo sam brani pred nezakonitim ravnanjem šolskih oblasti z nami ter da naj ne uklonemo z duhom, četudi moramo prenašati turške razmere!

Pripominjamo še, da je pritožba pisana v slovenskem jeziku, ker ima naša beseda tudi na najvišjo pravno inštanco svobeden vstop.

Pritožba, ki bomo seveda o nje uspehu poročali, slove tako-le:

Visoko c. kr. upravno sodišče

na Dunaju.

Proti odloku c. kr. naučnega ministrstva z dne 17. dec. 1912, broj 54.613 — priloga A — intimovanemu mi z ukazom okrajnega šolskega sveta Kozjanskega z dne 31. dec. 1912, broj 926, sprejetemu od mene po šolskem vodstvu v Dobju dne 3. jan. 1913

se pritožujem,

rekoč:

1. C. kr. deželni šolski svet Štajerski me je bil s svojim ukazom z dne 17. sept. 1912, broj 3 1050/5 12, sporazumno z deželnim odborom, kakor on trdi, v smislu zakona z dne 25. febr. 1888, dež. zakonika broj 15, iz službenih ozirov premedil v enaki službeni lastnosti kot nadučitelja s trirazredne ljudske šole na Gorici v Gornjegrajskem okraju na štirirazredno v Dobju v Kozjanskem okraju — priloga B

2. To premeščanje je ces. kr. deželni šolski svet Štajerski izvršil v protislovju z zakonitim določbami torej nezakonito; zakaj v tozadnem zakonu z dne 25. febr. 1888, dež. zakonika broj 15, ni najti nikjer nobene določbe, po kateri bi smel c. kr. deželni šolski svet katero učiteljsko osebo, tem manje šolskega vodjo, prestaviti po lastnem preudarku iz službenih ozirov. Obratno! V tem zakonu se nahaja v njegovem 15. § določba, da more deželni šolski svet premeščanje iz službenih ozirov izvršiti:

a) na predlog pristojnega okrajnega šolskega sveta, oziroma

hvalno omenjamo dekoracijo v II. dejanju.

Leharjev „Grof Luksemburški“ ni vreden toliko ocenjevanja. Če smo poročali o njem nekoliko več kot o drugih operetah, smo to storili le zaradi ljubelega gosta Iličiča. —ec.

Za A. Cerar-Danilovo 35letnico,

odkar deluje kot igralec in režiser na slovenskem odru, uprizoré dne 6. marca t. l. Sem Benellijev tragičen poem v treh dejanjih „Ljubezen treh kraljev“. Poslovenil Alojzij Gradnik. Dejanje drame se godi na nekem samotnem kastelu ob času drugega vpada barbarov v Italijo. Danilo bo kreiral vloga slepega Arhibalda, ki zahteva fizično in umetniško silo. Predstava bo zanimiva, Danilo se pa nadeja, da bo gledališče polno! —ec.

Koncert za mladino

sta priredila dne 20. februarja t. l. v Mestnem domu pianist Anton Trost in prof. dr. Pavel Kozina. Prvi je prednašal Lisztov „Le Carnaval de Pesti“ in Chopinov „Cherzo“, drugi je pel samospeve Loewaja, Griega, Schuberta, Wolfa, Rubinsteina, dr. B. Ipavca, Adamiča in drugih. Kakor čujemo, je ta za umetniško odgojo mladine važni koncert lepo uspel. —ec.

LISTEK.

Tovarišu Cv. Trafeniku v spomin!

Tovariš moj, pokojni, mili, rano umaknil si sveta se sili, a zakaj? ... Stanu so našega sovragi bili? Furij strah Te ni v smrt podil! Ej, bil si ko junak ponosni! Nikdar se nisi klanjal mamoni! In vendar vidiš si se smrti sili! Kje si?! Zaman sprašujem, drug moj mili!

Cvetočih let, komaj v življenje vstopil si; a glej, usodne erinije! Zahtevale so Tvoj pogin! Tovariš Tvoj ob grobu plaka, kapljice stotero raz lica mu kapa od srčne boli — v Tvoj spomin!

F. S. Z.

Iz umetniškega sveta.

Slovensko deželno gledališče.

Grof Luksemburški. Opereta v treh dejanjih. Besedilo spisala Willner in Bodanzky. Uglasbil Franc Lehar.

Ko je „Vesela vdova“ znorela gledališko publiko vseh petih delov sveta, je zablaskelo v glorioli Leharjevo ime in zatemnilo mahoma slavo „Kralja valčkov“ — I. Straussa. Gledališki ravnateljji so ustrezali okusu Dunajčanov in si polnili prazne blagajne. Skladateljji pa so uvideli, da resno glasbeno stvarjanje ne nese in so začeli fabricirati operete kar en grös. Po dve in celo tri so podarili v eni sezoni. In v takem miljeju je zagledal luč sveta „Grof Luksemburški“. Lascivna in trivialna vsebina znane firme Willner et Bodanzky, osoljena s plesnimi točkami in osladkana z Leharjevo sentimentalno muziko ni izgrešila svojega namena in je pred leti prišla za kvarjenje dobrega okusa tudi na slovenski oder — slaviti številne ponovitve.

Da so tudi letos uvrstili v repertoar „Grofa Luksemburškega“, je menda vzrok edino-le gostovanje priljubljenega operetnega tenorista prejšnjih sezon, Ljubise Iličiča, ki smo ga letos v operetah težko pogrešali. Občinstvo ga je sprejelo navdušeno, in že ob začetku predstave je zavladalo v gledališču nenavadno veselo in živahno razpoloženje. Iličič je pel in igral s temperamentom, da ga je bilo veselje drugesati in gledati. Ugajal je zlasti v drugem dejanju: pesem o rokavički zasluži posebno

pohvalo. Kdor je Iličiča videl ob njegovih prvih nastopih v epizodnih vlogah in je, kako je karkoli začel, se mora čuditi njegovemu hitremu napredovanju. V petju se mu pač pozna izborna šola koncertnega vodje Hubada. Po dejavnih priznanjih in ovacij kar ni hotelo biti konec. Na četrtkovi predstavi so ga še odlikovali z lovorjevim vencem in lepim šopkom. Upamo, da pride Iličič še gostovat, morda v kaki drugi vlogi! — Med drugim osebje omenjam najprej Bohuslava. Njegov Brissard je znanec iz prejšnjih let, da bi bil še dober pevec, bi mu morali dati odlično! Pri drugi predstavi je bil nekoliko prehlajen, a je vseeno pel, da je omogočil predstavo. — Povhé lahko šteje kneza Bazila med svoje najboljše vloge. Izborna je podal za ljubljene starca v vseh resnih in komičnih situacijah brez vsakršnih pretiravanj! Takega ga želimo še videti! — Angele Didier je pela Lowczynska, naša odlična primadona, ki je za opereto predobra. Slovenščini se je hitro privadila. — Fantova je bila živa in razposajena Juliette, a ne tako šik kot Rezika Talerjeva. Dobri so bili vsi ostali in so skrbeli, da je bila predstava lepo zaokrožena. Peček je imel izvrstno masko. Ensemble scene so uspele, zbor ni kvaril, orkester je sledil kapelniku Štrifofu. Po-